

A STUDY ON SOCIAL RESPONSIBILITY PROJECTS BY TOP 500 MANUFACTURER COMPANIES IN TURKEY

Neylan Kaya¹, Ayşe Anafarta Kuruuzum²

¹Mediterranean University. neylankaya2402@hotmail.com

²Mediterranean University. kuruuzum@akdeniz.edu.tr

Keywords

Corporate social responsibility, corporate social responsibility projects, 500 largest manufacturing firms, correspondence analysis.

JEL Classification

M14, L60, C19

ABSTRACT

Today, with the increase of consumer consciousness features of products and the services they sought have considerably changed. The purchase preferences of customers, which they have never thought of previously, have gained significance about how much companies have been aware of their social responsibilities and what they have concerning their responsibilities. In this period, when competition has increased considerably, it is clear that acting for the benefit of a society to create distinctiveness through corporate social responsibility consciousness, shall obviously provide companies with the opportunity for advantageous competition. In this study, which aims to make the evaluation of the corporate social responsibility projects, which are carried out within the scope of sustainability and transparency, of "The Largest 500 companies of 2011 in Turkey", published by İstanbul Chamber of Industry, it is determined that while the first 500 companies, which are active in the field of training have the most corporate social responsibility projects, but the energy sector has the fewest, while some of these companies carry out their corporate social responsibility operations through foundations, majority of them carry out their activities without the need for foundations, majority of these companies have not signed the United Nations Global Compact Agreement, and it is hard to access to their activity reports in their web-site, only a few stated that they compliance with the Corporate Governance Principles. In spite of the fact that the number of establishments operating in the computer and electronic sectors is small but they are rather sensitive in corporate social responsibility. Another find of this study is that none of the coke and refined petroleum product producers is sensitive to corporate social responsibility operations.

TÜRKİYE'DEKİ İLK 500 İMALAT FİRMASININ YÜRÜTTÜĞÜ SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİ KONUSUNDA BİR ARAŞTIRMA

Anahtar Kelimeler

Kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal sosyal sorumluluk projeleri, 500 büyük imalat şirketi, uygunluk analizi.

JEL Sınıflandırması

M14, L60, C19

ÖZET

Günümüzde tüketicilerin bilinçlenmesiyle ürün ya da hizmette aradıkları özellikler de değişmiştir. Tüketicilerin önceden aklının ucundan geçmeyen, işletmelerin sosyal sorumluluklarının ne kadar farkında oldukları ve bu sorumluluklarından dolayı neler yaptıkları satın alma tercihlerinde önem kazanmıştır. Rekabetin arttığı bu dönemde farkındalık yaratmak amacıyla kurumsal sosyal sorumluluk bilinciyle toplum yararına hareket etmenin işletmelere rekabet avantajı sağlayacağı açıktır. İstanbul Sanayi Odası tarafından yayınlanan "2011 Türkiye'nin En Büyük 500 İmalat Şirketi" nin sürdürülebilirlik ve şeffaflık kapsamında yürüttüğü kurumsal sosyal sorumluluk projelerini değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada; Türkiye'nin ilk 500 şirketinin en çok eğitim alanında en az ise enerji alanında kurumsal sosyal sorumluluk projesinin olduğu, şirketlerin bir kısmının kurumsal sosyal sorumluluk çalışmalarını vakıflar aracılığıyla yürütürken çoğunun vakıflara ihtiyaç duymasızın

yürüttüğü, şirketlerin büyük çoğunluğunun Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni imzalamadığı ve web sitelerinde faaliyet raporlarının kolay ulaşılabilir olmadığı, çok az firmanın Kurumsal Yönetim İlkelerine uyumlarını beyan ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Bilgisayar ve elektronik sektöründe faaliyette bulunan şirketlerin az sayıda olmasına rağmen kurumsal sosyal sorumluluk konusunda oldukça duyarlı oldukları, kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı ile uğraşan firmaların hiçbir kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetine duyarlı olmadıkları çalışmanın diğer bir bulgusudur.

1. GİRİŞ

Bugün iyi bir kurum olabilmek sosyal sorumluluk bilincinde olmaya bağlıdır. Şirketler çevrelerini nasıl etkilediklerini saptamalı ve ülkenin hem sosyal hem ekonomik gelişimine katkıda bulunacak projeler geliştirmeli ve sosyal sorumluluğa önem vermelidir. Şirketler yapacakları sosyal sorumluluk projeleriyle aynı zamanda paydaşlarıyla da bağlarını güçlendirecektir. Toplumsal gelişme ve değişmelerle sosyal sorumluluk bilinci bugün giderek artmaktadır ve önemi daha iyi anlaşılmaya başlamıştır.

Sosyal sorumluluk, bir işletmenin kaynaklarını toplum yararına kullanmasıdır (Stahl ve Grigsby,1997). Davis ve Blomstrom (1971)'a göre, sosyal sorumluluk; karar verme sürecinde kişisel-kurumsal karar ve faaliyetlerin tüm sosyal sistem üzerinde yaratacağı etkileri değerlendirme zorunluluğudur. Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS), işletmelerin toplumun değer yargılarına ve normlarına uygun bir şekilde hareket ederek, her şeyden önce karşılığında doğrudan bir fayda beklemeksizin gönüllü olarak faaliyette bulunmasıdır (Özüpek, 2004). KSS, işletmelerin davranışlarını topluma zararlı faaliyetler açısından sınırlayan ve insan yaşamının iyileştirilmesi için katkıda bulunmaya zorlayan, toplum yararı için tarafsız bir sorumluluk hissidir (Thomas, 1967). KSS, işletmeyi etkileyen yasal, teknolojik ve ekonomik güçlerin yanında sosyal sistem faktörlerinin de önceden tahmin edilmesi ve uyum sağlanması sürecidir (Stark,1993). Sosyal sorumluluk uygulamaları refah ve sağlığın yanı sıra psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarla da ilgilenir (Kotler ve Lee, 2006).

Genel kabul görmüş üç adet KSS kavramından bahsedilmektedir. İlki, "oyunun kuralları içinde, açık ve özgür bir rekabet ortamında karı arttırmaya yönelik faaliyetleri sürdürmek". İkincisi, "yöneticilerin işletme iç ve dış müşterilerine karşı sorumlulukları", son olarak da "yöneticinin, çevrede olup biten değişiklikleri tahmin ederek, problemlerden kaçınma, örgütsel amaçları toplumun amaçları ile birleştirme, işletmenin ve toplumun karşılıklı menfaatlerini koruma ve geliştirme sorumluluğudur". Ayrıca istekli olarak gerçekleştirilen okul, yurt, kütüphane açma gibi faaliyetler de işletmelerin sosyal sorumluluklarındandır (Arıkan, 1995).

Kurumsal sosyal sorumluluğun kapsamı hakkında net bir şey söylenememektedir. Çünkü KSS'nin kapsamı; sosyal,ekonomik,politik gibi birçok faktörden etkilenecek değişmiştir. Geçmişten bugüne incelendiğinde önceden tek amaçları karlarını maksimize etmek olan şirketlerin, bugün ise sadece amaçları kar olan kuruluşlar olmaktan öte birer sosyal varlık gibi davranıp ekonomik sorumluluklarının yanında sosyal sorumluluklarının da olması kaçınılmazdır. Bu araştırmanın amacı, Türkiye'nin ilk 500 büyük imalat firmasının

yürüttüğü KSS projelerini araştırmak, yapılan projeler hakkında bütünsel bir değerlendirme yapmak ve Türkiye’de konu ile ilgili farkındalığın artmasına yardımcı olmaktadır.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

2.1. Sosyal Sorumluluk Alanındaki Uluslararası Standartlar

Sosyal sorumlulukla ilgili birçok ülkede uluslararası düzenlemeler yapılmıştır. Bu prensipler, düzenleme ve standartlardan bazıları Caux Prensipleri, SA 8000, Birleşmiş Milletler Küresel Sözleşmesi, FTSE4GOOD Endeksi, Küresel Kurumsal Vatandaşlık Bildirgesi, AA1000 Standardı, Küresel Raporlama Girişimidir. Bu bölümde söz konusu standartlar kısaca gözden geçirilecektir.

Caux İlkeleri, Caux Yuvarlak Masa (Caux Round Table) adı verilen bir girişim tarafından geliştirilmiştir ve tüm paydaşların toplumsal sorumluluğa katkıda bulunmasını öneren bir genel kurumsal sosyal sorumluluk girişimidir.

SA 8000 Standardı 1997 yılında Ekonomik Öncelikler Konseyi’nin bir alt kuruluşu olan Ekonomik Öncelikler Konseyi Akreditasyon Makamı’nın himayesinde, işçi sendikaları, insan hakları ve çocuk hakları örgütleri, akademisyenler ve işverenlerin bulunduğu bir grup organizasyon tarafından, temel haklarının garanti altına alınması amacıyla işletmeler için geliştirilmiştir.

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact), Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından ilk olarak 31 Ocak 1999 tarihinde Dünya Ekonomik Forumu’nda yaptığı konuşma sırasında önerilmiş ve 26 Temmuz 2000 tarihinde Birleşmiş Milletler merkezinde başlatılmıştır (Argüden, 2012). Küresel İlkeler Sözleşmesi’nin 10 ilkesi insan hakları, işçi hakları, çevre ve yolsuzlukla mücadele alanında evrensel olarak kabul görmüş beyannamelerden alınmış olup, küresel ilkeler sözleşmesi şirketlerden bu ilkeleri kavramalarını, desteklemelerini ve uygulamalarını beklemektedir (http://www.mtso.org.tr/jtr/index.php?option=com_content&view=article&id=1350:bm-kueresel-ilkeler-soezlemesi&catid=53:haberler&Itemid=50).

Küresel İlkeler Sözleşmesi’ ni imzalamanın tek zorunluluğu her sene kurumun bu ilkeler çerçevesinde yaptıklarını kamuoyuna açık bir rapor ile duyurmasıdır. Bu gerekliliği yerine getirmeyenler için ise tek bir yaptırım vardır, o da listeden çıkarılmaktır. Çok basit gözükken ve etkinliği düşük gözükken bir yaklaşım olmasına rağmen, imzalayan şirketlerin bu ilkeler çerçevesindeki faaliyetlerini disiplin altına almalarına, ölçmelerine, her sene kendilerini geliştirecek yeni hedefler belirlemelerine ve kamuoyunun önüne sunmaları nedeniyle aykırı olabilecek davranışlardan daha büyük bir dikkatle kaçınmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle Küresel İlkeler Sözleşmesi dünyadaki en yaygın gönüllü sorumluluk projesi haline gelmektedir (Argüden, 2012).

FTSE4GOOD Endeks FTSE, Financial Times Gazetesi ve Londra Borsası işbirliği ile 1995 yılında kurulmuş bir organizasyondur ve sosyal sorumluluk sahibi şirketlerde yatırımları kolaylaştıracak birtakım kıyaslamalar ve ticari endeksler içermektedir (Korkmaz, 2009).

2.2. Türkiye’ De Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Politik, finansal, kültürel ve eğitim gibi sosyal yapılar arasında zaman içinde gerçekleşen etkileşim KSS’ nin ortaya çıkmasında ve ülkelerin kendine has KSS niteliklerinin belirlenmesinde önemli rol oynamıştır (Matten ve Moon, 2008). Dolayısıyla, Türkiye’nin de KSS anlayışı ve özellikleri kendine özgüdür.

Türk insanı ve işletmeleri aslında KSS kavramına yabancı değildir. Sivil toplum kuruluşları ve meslek oda ve birlikleri önemli bir birikime sahiptir ve sosyal açıdan sorumlu davranışların yerine getirilmesinde büyük bir miras devretmişlerdir. Osmanlı Devleti döneminde yüzyıllar boyunca ilk sivil toplum kuruluşu unsuru olduğu düşünülen vakıflar ile mesleki bir örgüt biçimi olan ahilik teşkilatı, toplumda sosyal açıdan sorumlu davranışların geliştirilmesini sağlamıştır (Ersöz, 2007). Sermaye piyasalarımızın 1989’da uluslararası piyasalara açılmasıyla birlikte, uluslararası piyasalarla entegrasyonu sağlama amacı ile Sermaye Piyasası Kurulu, 2003 yılında Kurumsal Yönetim İlkeleri’ni yayınlamıştır. OECD’nin 1999 yılında yayınladığı Kurumsal Yönetim İlkelerini baz alan bu ilkeler, OECD’nin 2004 yılı düzenlemelerini içerecek şekilde 2005 yılında yapılan son düzeltmelerle mevcut şeklini almıştır. Bu ilkeler doğrultusunda KSS faaliyetlerine ilişkin açıklama yapma prensibi ilk defa Türk iş dünyasının kural ve düzenlemeleri arasına girmiştir (Ertuna ve Tükel, 2009). Kurumsal Yönetim ilkelerinin uygulanması isteğe bağlıdır ve “uy ya da açıkla” yaklaşımına dayanmaktadır. Şirketler ilkelerle uyum sağlayamıyorsa nedenlerini açıklamak zorundadır (Altıntaş, vd., 2007).

Capital dergisi tarafından 2005 yılından bu yana sosyal sorumluluk liderleri belirlenmektedir. Bu belirlenen liderler incelendiğinde holdinglerin baskın bir durumda olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum holdinglerin toplumdaki güçlerinin göstergesidir. Çoğu Türk şirketi sosyal sorumluluğu sponsorluk ve halkla ilişkiler faaliyeti ile bir tutmakta, ancak şirketlerin KSS anlayışında “ileriye doğru olumlu bir gelişme eğilimi” olduğu da gözlenmektedir. Toplumun iş dünyasından eğitim, sağlık, çevre ve aile içi şiddet konularında destek ve çaba beklediğinin farkına varan pek çok şirket günümüzde bu alanlarda etkin çözümler sunan çalışmalar yürütmektedir. KSS bilincinin yükselmekte olduğunun bir göstergesi, her sene artan sayıda şirketin Birleşmiş Milletler (BM) Küresel İlkeler Sözleşmesi’ni imzalayıp, bunun gereği olan raporlamaları kamuya açık bir şekilde yayınlamasıdır. Rapor tarihi itibarıyla sözleşmeyi imzalayan toplam 111 Türk şirketi vardır. Medya kuruluşları da gerek sorumlu şirketlerin olumlu çalışmalarına yayın organlarında yer vererek gerekse birebir kendileri, şirket olarak çalışmalar yürüterek KSS’ye destek vermekte; medyanın bu olumlu çabaları da KSS konusunda bilinç ve kalite seviyesini artırmaktadır (Özturan, 2009). Türkiye’de KSS uygulamalarına ilişkin yasal bir belge olarak değerlendirilebilecek tek belge “Kurumsal Yönetim İlkeleri”dir (Göçenoğlu ve Onan, 2008).

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’nin ilk 500 büyük imalat firmasının yürüttüğü KSS projelerini araştırmak, yapılan projeler hakkında bütünsel bir değerlendirme yapmak ve Türkiye’de konu ile ilgili farkındalığın artmasına yardımcı olmaktır. Araştırma, ISO 2011’

deki ilk 500 imalat şirketin tümünü kapsamaktadır. Çalışmada ilk 500 şirketin seçilmesinin nedeni bu firmaların üretimden satış, satış hasılatı, yaratılan katma değer, ihracat, varlıklar toplamı, özkaynak tutarı, dönem karı, istihdam gibi kriterlere göre belirlenmesidir. Bu kriterlere göre seçilen ve Türkiye'nin ilk 500 imalat şirketi olma ünvanına sahip şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk projeleri yürütmesi ve konuya önem vermesi beklenmektedir.

Bu araştırmayı yaparken, şirketlerin kendi web sitelerinden ve amacı Türkiye'de gerçekleştirilen KSS projelerinin bilinirliğini artırarak, projelerin daha fazla kişiye ulaşmasına ve konu hakkındaki farkındalığın artmasına katkıda bulunmak olan www.kurumsalsosyal.com adlı web sitesinden, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği web sitesinden, KSS magazin, KSS Türkiye Endeksi, Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporları, Sivil Toplum Endeksi Projelerinden (STEP) ve güncel birçok yerli ve yabancı yayından yararlanılmıştır.

Araştırmada öncelikle, İstanbul Sanayi Odası (ISO) tarafından yayınlanan "2011 Türkiye'nin En Büyük İlk 500 İmalat Şirketi" nin kendi web sitelerinden, KSS adı altında süreklilik içeren projeleri, bu projelerin hangi alanlarda olduğu, şirketlerin faaliyet alanları, kurumsal birer vatandaş olma yolunda bu şirketlerin kaçının şeffaflık ilkesi doğrultusunda finansal raporlarını yayınladıkları ve kurumsal yönetim ilkelerini benimsediğini belirten beyanının olup olmadığı tek tek incelenmiştir. KSS, klasik anlamdaki hayırseverlikten farklıdır. Klasik anlamdaki hayırseverlik sorunlara kısa vadeli çözümler bulmakta, ancak eğitim, yoksulluk, sağlık vs. gibi başa çıkılması zor sorunlara uzun vadede çözüm bulamamaktadır. KSS'de, şeffaflık ve süreklilik esastır. Bundan yola çıkarak, veri toplanırken şeffaflık ve süreklilik temaları araştırmanın varsayımı olarak ele alınmıştır. Diğer bir ifadeyle, firmalar tarafından yürütülen ancak sürekli olmayan projeler bu araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

4. BULGULAR

Frekans Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Türkiye'nin En Büyük 500 Şirketinin faaliyet alanlarının dağılımı incelendiğinde, beşyüz firmadan 89'unun gıda ürünleri imalatı, 72'sinin diğer imalatlar, 66'sının metal ürünleri imalatı, 62'sinin yapı, 42'sinin tütün ürünleri imalatı, 28'inin temel eczacılık ürünleri imalatı, 24'ünün taşıt imalatı, 24'ünün enerji, 21'inin kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı, 15'inin bilgisayar, elektronik ve optik ürünlerin imalatı, 9'unun kimyasallar ve kimyasal ürünlerin imalatı, 8'inin tekstil ürünleri imalatı, 8'inin ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı, 8'inin içecek ürünleri imalatı, 6'sının kağıt ve kağıt ürünleri imalatı yaptığı görülmüştür. Ayrıca bu 500 firmadan 18'i ismini belirtmek istemediği için faaliyetleri de belli değildir. Genel olarak değerlendirildiğinde, 500 firmanın büyük çoğunluğunun gıda ürünleri imalatı yaptığı, en az sayıda kağıt ve kağıt ürünleri imalatı yapan firma olduğu, 18'inin ise faaliyetlerinin belli olmadığı görülmüştür.

Araştırma kapsamındaki 500 firmanın %96.4 ile büyük bir çoğunluğu kurumsal sosyal sorumluluklarının bilincinde olduklarını ifade ederken, %3.6'sı ise böyle bir ifadeye yer bile vermemiştir. Firmaların yürüttüğü veya tamamladığı KSS projelerinin alanlara göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. En fazla KSS projesinin eğitim alanında yapıldığı ve bunu çevrecilik

projelerinin izlediği görülmektedir. Hiçbir sınıflandırmaya girmeyen projelere bağışlar da dahildir.

Çalışmada bazı firmaların vakıflar kurduğu, bu vakıflara ödenek ayırıp bu vakıflar aracılığıyla firmaların KSS faaliyetlerinde bulunduğu görülmüştür. Bundan yola çıkarak firmaların yüzde kaçının vakıflar aracılığıyla KSS faaliyetinde bulunduğu incelendiğinde firmaların sadece %2.4'ünün kurdukları vakıflar vasıtasıyla KSS projelerini sürdürmekte olduğu ortaya çıkmıştır. Firmaların %2.8'i Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesini imzalayarak 10 KSS ilkesini takip etme sözü vermiştir, %97.2'si ise bu sözleşmeyi imzalamamıştır. Firmaların %14'ü web sitelerinde yıllık faaliyet raporlarına yer verip faaliyetlerini paydaşlarıyla paylaşırken, paydaşlarıyla iletişimin en önemli kaynaklarından olan web sitelerinde %86'sı faaliyet raporlarına yer vermemiştir.

Tablo1: Alanlara Göre KSS Dağılımı

KSS Projelerinin uygulandığı alan	KSS Projesi	
	Var	Yok
Eğitim	16.8	83.2
Kültür –sanat	3.8	96.2
Çevre	9.0	91.0
Tarih	2.0	98.0
Sağlık	6.4	93.6
Enerji	0.8	99.2
Diğer	10.4	89.6

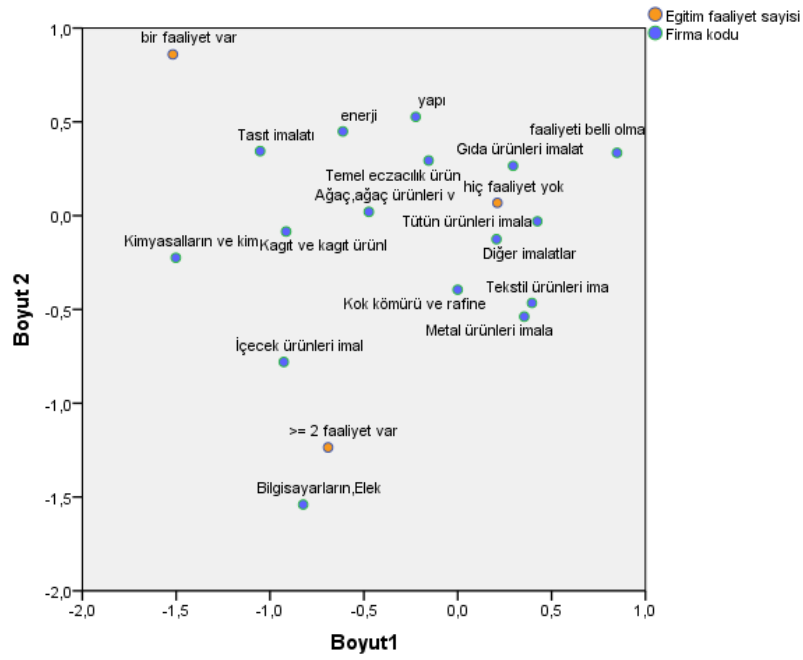
Firmaların kurumsal varlıklarını sürdürmek için kurumsal yönetimi benimsemeleri ve ilkelerine uymaları çok önemlidir. Çalışmamızdaki firmaların %8.2'si web sitesinde kurumsal yönetim ilkelerine uyduğunu beyan ederken %91.8'i bildirmemiştir. Bu da firmaların şeffaflık, adillik, hesap verebilirlik, sorumluluk gibi ilkeleri temel alan kurumsal yönetim konusundaki yetersizliği göstermektedir.

Araştırmamızdaki 500 firmadan %15'inin 1-3 KSS faaliyet sayısı bulunurken, %6.2'sinin 4-6 KSS faaliyeti, %2.4'ünün 7-10 KSS faaliyeti, %1.4'ünün 10'dan fazla KSS faaliyeti bulunmaktadır. 500 firmadan %75'inin ise KSS faaliyeti yoktur.

Basit Uygunluk Analizine İlişkin Bulgular

Firmanın faaliyet alanı ile eğitim konusunda KSS projesine sahip olma durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan basit uygunluk analizi sonucunda birinci ve ikinci boyutların varyansın sırasıyla %59.9 ve %40.1'ini açıkladığı görülmüştür. Şekil 1 incelendiğinde;

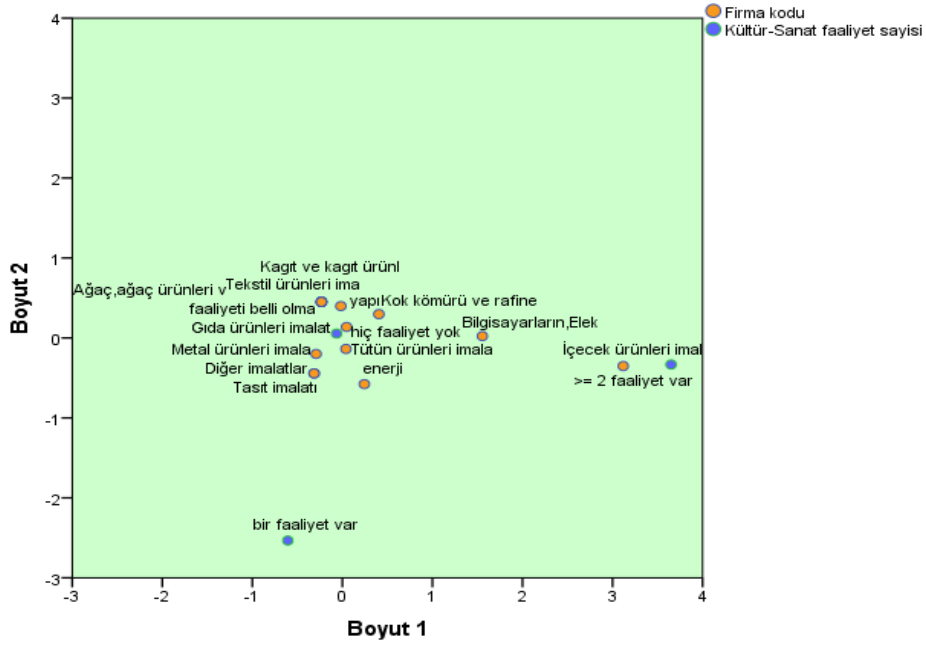
Şekil 1: Faaliyet Alanı ve Eğitim Alanındaki Proje Sayısı Arasındaki İlişkinin Grafikske Gösterimi

- Taşıt imalatı, enerji, yapı sektöründe faaliyet gösteren firmaların sadece birer adet eğitimle ilgili KSS projesinin bulunduğu,
- Gıda ürünleri imalatı, eczacılık, ağaç ürünleri, tütün ürünleri ve tekstil ürünleri imalatı alanında faaliyet gösteren firmaların eğitimle ilgili bir KSS projesinin bulunmadığı,
- İçecek ürünleri, bilgisayar ve elektronik sektöründe faaliyette bulunan firmaların eğitime ilişkin 2 veya daha fazla KSS projesi yürüttüğü, söylenebilir.

Faaliyet alanlarına göre firmaların kültür-sanatla ilgili yaptıkları projelerin sayısı Şekil 2'de görülmektedir. İçecek ürünleri imalatında faaliyet gösteren firmaların kültür-sanat alanında ikiden fazla KSS projelerinin bulunduğu, yapı, enerji, tütün ürünleri imalatı, metal ürünleri imalatı, diğer imalatlar, taşıt imalatı, gıda ürünleri imalatı, kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı, tekstil ürünleri imalatı, ağaç ve ağaç ürünleri imalatı faaliyetinde bulunan firmaların kültür-sanat alanında hiç KSS projelerinin bulunmadığı açıktır.

Şekil 2: Faaliyet Alanı ve Kültür-Sanat Alanındaki Proje Sayısı Arasındaki İlişkinin Grafikselsel Gösterimi

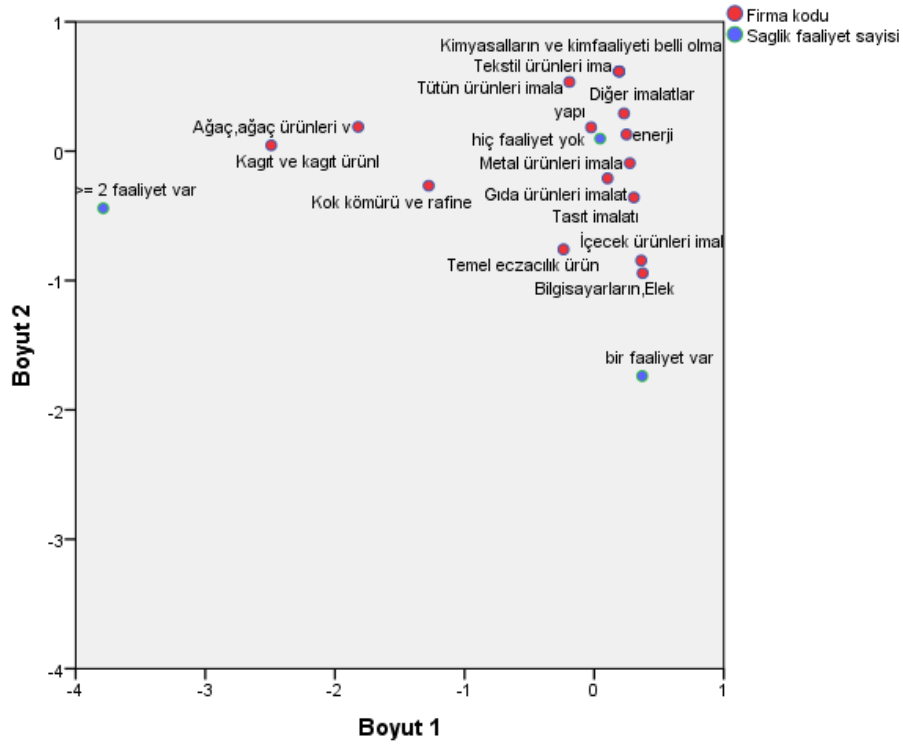

Firma Kodu ve Sağlık Alanındaki KSS Projelerine İlişkin Uygunluk Analizinin Bulguları

Sağlık alanındaki KSS projeleri konusunda Şekil 3'ten;

- Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı, kağıt ve kağıt ürünleri imalatında faaliyet gösteren firmaların sağlık alanında 2'den fazla KSS projesinin bulunduğu,
- Bilgisayar, elektronik ve optik ürünler imalatı, temel eczacılık ürünleri imalatı, içecek ürünleri alanında faaliyet gösteren firmaların sağlık alanında 1 adet KSS projesinin bulunduğu,
- Yapı, enerji, diğer imalatlar, gıda ürünleri imalatı, taşıt imalatı, tütün ürünleri imalatı, tekstil ürünleri imalatı, kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı, kimyasal madde imalatı faaliyetinde bulunan firmaların sağlık alanında hiç KSS projelerinin bulunmadığı söylenebilir.

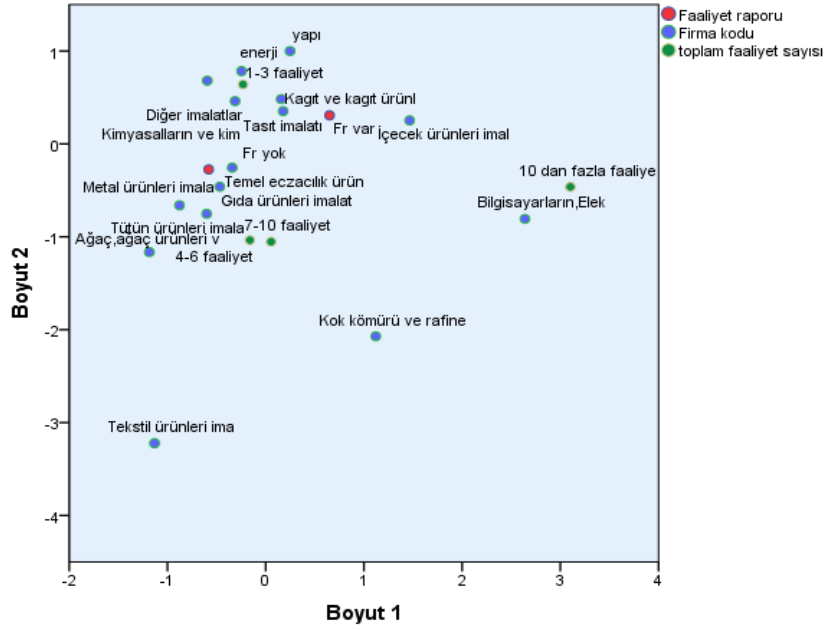
Şekil 3: Faaliyet Alanı ve Sağlık Alanındaki Proje Sayısı Arasındaki İlişkinin Grafikselsel Gösterimi

Çoklu Uygunluk Analizine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya ait üç değişken arasındaki ilişkiler çoklu uygunluk analizi sonuçları ile irdelenmekte ve sonuçları yorumlanmaktadır. Firma kodu (Firmanın faaliyet alanı), faaliyet raporunun olup olmaması ve yürüttüğü toplam KSS sayısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çoklu uygunluk analizi sonuçlarına göre özdeğerler $\lambda_1 = 1.65$ (varyansı açıklama oranı %55) ve $\lambda_2=1.40$ (varyansı açıklama oranı % 43) olarak bulunmuştur. Bu durumda gerçek grafik ile elde edilen iki boyutlu grafik arasındaki uyumun çok iyi olduğu söylenebilir (Filiz ve Çemrek, 2007).

Şekil 4: Faaliyet Alanı, Toplam KSS Sayısı ve Faaliyet Raporunun Varlığına Göre Şirketlerin Durumu

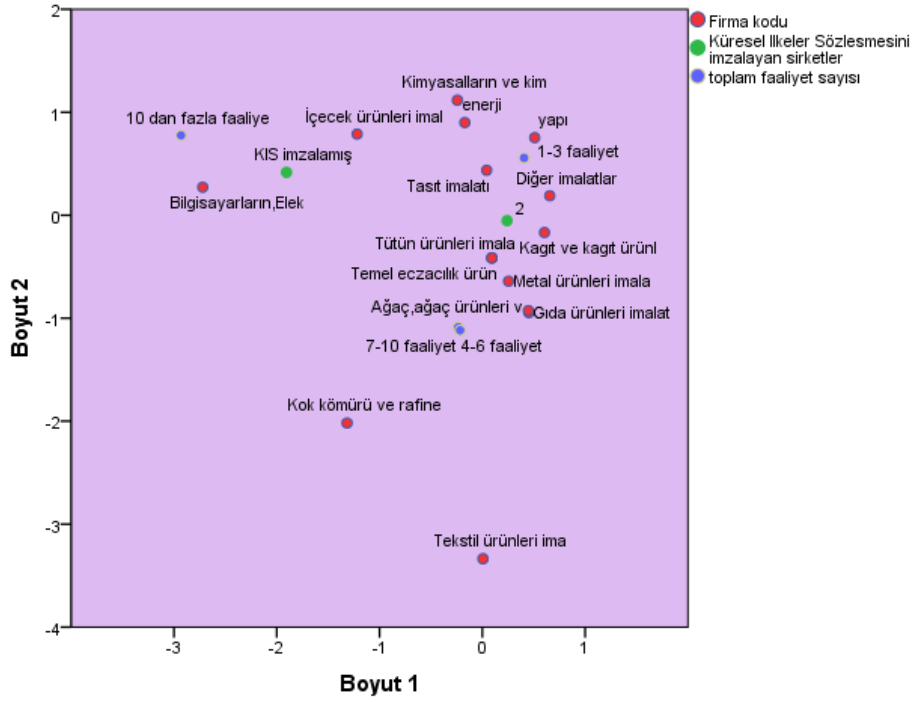
Şekil 4'den;

- Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı yapan firmaların, yapı firmalarının, enerji firmalarının, kimyasal ürün üreten firmaların genellikle 1-3 arasında KSS faaliyeti yürüttüğü ve faaliyet raporlarının bulunduğu,
- Bilgisayar ve elektronik alanında faaliyet gösteren firmaların en fazla KSS projesi yürüten firmalar olduğu,
- Tütün ürünleri imalatı yapan firmaları, gıda üretimi firmaları ile ağaç ve ağaç ürünleri imalatı yapan firmaların 4-6 ve 7-10 arası KSS projesine sahip olduğu ve faaliyet raporlarının bulunmadığı,
- Kok kömürü ve tekstil ürünleri imalatıyla uğraşan firmaların KSS projeleri ile pek ilgilenmedikleri, görülmektedir.

Şekil 5'den aşağıdaki sonuçlar çıkartılabilir:

- Bilgisayar, elektronik firmaları ile İçecek imalatı yapan firmalar 10'dan daha fazla KSS projesi yapmışlardır ve küresel ilkeler sözleşmesini imzalamışlardır.
- Yapı, taşıt, tütün ürünleri imalatı, eczacılık, metal ürünleri imalatı yapan firmalar 1-3 KSS projesi grubundadır ve küresel ilkeler sözleşmesini imzalamamışlardır.

Şekil 5: Faaliyet Alanı, Toplam KSS Sayısı ve Küresel İlkeler Sözleşmesine Göre Şirketlerin Durumu

- Ağaç ve ağaç ürünleri, gıda ürünleri imalatı, eczacılık sektöründe faaliyet gösteren firmalar 4-6 veya 7-10 KSS faaliyeti yapmaktadırlar ancak küresel ilkeler sözleşmesini imzalamamışlardır.
- Kok kömürü üreten ve tekstil ürünleri üreten firmalar bütün gruplaşmaların dışında kalmışlardır.

5. SONUÇ

İşletmeler yapmış oldukları kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarıyla toplumu düşündüklerini, önemsediklerini, ekonomik hedefleri dışında amaçlarının da olduğunu göstermektedirler. Bu çalışma, İstanbul Sanayi Odası tarafından yayınlanan "2011 Türkiye'nin En Büyük 500 İmalat Şirketi" raporunda belirtilen 500 firmanın sürdürülebilirlik ve şeffaflık kapsamında yürüttüğü kurumsal sosyal sorumluluk projeleri için bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır.

Araştırma bulgularından, ISO tarafından 2011'de Türkiye'nin En Büyük 500 şirketi olarak ilan edilen şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk konusundaki projelerinde iyi örnekler olduğu görülmüştür. Ancak şirketlerin çoğunluğunun bazı projeler yürütmelerine rağmen sürdürülebilirlik özelliği taşıması nedeniyle bu projelerin kurumsal sosyal sorumluluk çalışması kapsamında değerlendirilemeyeceği söylenebilir.

Yapılan analizler sonucunda, Türkiye'nin ilk 500 imalat şirketinin beklenenin aksine, kurumsal sosyal sorumluluk alanındaki uygulamalarda son derece yetersiz kaldığı, kısa vadeli, sürdürülebilirliği olmayan bazı projeler yaptığı, ancak henüz kurumsal sosyal sorumluluk bilincinin yerleşmediği söylenebilir. Firmaların %96.4'ü misyon ve vizyonlarında "toplumsal sosyal sorumluluklarımızın bilincindeyiz veya kurumsal bir vatandaş olmanın bilincindeyiz" ifadesine yer verdikleri halde uygulamada bu sözü göz ardı ettikleri görülmektedir. Çok az sayıda şirketin Küresel İlkeler Sözleşmesini imzaladığı ve yine çok az şirketin Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan Kurumsal Yönetim İlkeleri'ni benimsediği, bu şirketlerin bilgisayar ve elektronik alanında faaliyet gösteren firmalar ile içecek sektöründe faaliyet gösteren firmalar olduğu araştırmanın önemli bir bulgusudur. Keza bu sektördeki firmalar en fazla kurumsal sosyal sorumluluk projesine sahip firmalardır. Kok kömürü imalatı ve tekstil ürünleri imalatı alanında faaliyet gösteren şirketlerin ise kurumsal sosyal sorumluluk projelerinin olmadığı bulgusu ise oldukça ilginçtir.

Kurumlar birbirinden bağımsız, birtakım projeler yapmaktadırlar. Ancak bu projelerin kurumsal sosyal sorumluluk projesi olarak nitelendirilebilmesi için bu projelerin şeffaf ve sürdürülebilir olması gerekmektedir. Yapılan kurumsal sosyal sorumluluk projeleri ise birkaçı hariç kamuoyu tarafından bilinmemektedir ve henüz çok yetersiz bir düzeydedir. Türkiye'nin beş yüz büyük şirketi bile uluslararası standartlarda çok az projeye sahiptir. Kurumsal sosyal sorumluluk konusundaki farkındalığı arttırmak için bu alandaki mevcut kurumların ve başarılı uygulamaların desteklenmesi gerekmektedir. Hatta yeni kurumlar oluşturmak ve projeleri tek merkezden yürütmek fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Altıntaş, N. N., Adiloğlu, B., Altıntaş, T. A.(2007). Evolution of Reporting on Corporate Social Responsibility by the Companies in ISE National -30 Index in Turkey, *Social Responsibility Journal*,Vol.3,p.19-25.

Argüden, Y. (2012). Kurumsal Vatandaşlık ve Küresel İlkeler Sözleşmesi, *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Dergisi*, Sayı 1, p.39-44.

Arıkan, S.(1995). İşletmelerde Sosyal Sorumluluk ve İş Ahlakı, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt.13,p.171-180.

Davis, K. ve Blomstrom R. L.(1971). *Business Society and Environment, Social Power and Response*, McGraw-Hill Book Company, New York.

Ersöz, Y. H.(2007). Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.

Ertuna, B., Tükel, A.(2009). Türkiye'de KSS Uygulamaları: Geleneksel Ve Küresel Arasında, *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2,p.145-172.

Filiz, Z., Çemrek, F.(2007). Üniversite Öğrencilerinin Barınma Sorunlarının Uygunluk Analizi ile İncelenmesi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 8.

Kaya N.(2013).Türkiye'deki İlk 500 Büyük İmalat Firmasının Yürüttüğü Sosyal Sorumluluk Projeleri Konusunda Bir Meta Değerlendirme,Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,İşletme Anabilim Dalı,Yüksek Lisans Tezi,Antalya.

Korkmaz, S.(2009). İşletmelerin Sosyal Sorumlulukları, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.

Kotler, P., Lee N.(2006). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Kapital Medya Hizmetleri A.Ş.*, İstanbul, Çev. Sibel Kaçamak

Matten, D., Moon, J.(2008). Implicit and Explicit CSR:A conceptual framework for a comparative understanding of corporate social responsibility, Academy of Management Review, Vol.2,p.1-26.

Özturan, P.(2009). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Vaka Analizi Çalışması: Türkiye'deki 5 Şirket ve 5 STK'nın İncelenmesi, CIVICUS Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP2) Türkiye Yan Raporları,p.1-35.

Özüpek, N. M.(2004). Kurum İmajında Sosyal Sorumluluk Kuramsal Ve Uygulamalı Bir Çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Halkla İlişkiler Bilim Dalı, Doktora Tezi, Konya.

İnternet Kaynakları

Göçenoğlu, C., Onan, I.(2008). Türkiye'deki Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu (http://www.unglobalcompact.org/docs/networks_around_world_doc/Networkmaterial/CSR_Report_in_Turkish.pdf)

<http://kurumsalsosyal.com/>, 09.05.2012